



جمهوری اسلامی ایران



جمهوری اسلامی ایران  
وزارت بهداشت، درمان  
و آموزش پزشکی

بِسْمِ تَعَالَى

## «آیین نامه مقررات بهداشتی آرامستان ها»

تهیه و تدوین :

مرکز سلامت محیط و کار وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

و

دفتر هماهنگی خدمات شهری سازمان شهرداریها و دهیاریهای وزارت کشور

مهرماه ۱۳۸۸



جمهوری اسلامی ایران



جمهوری اسلامی ایران  
وزارت بهداشت، درمان  
و آموزش پزشکی

## کمیته تهیه و تدوین آیین نامه مقررات بهداشتی آرامستان ها :

### الف) وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

- ۱- صابر محمدی: رئیس مرکز سلامت محیط و کار وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
  - ۲- رضا غلامی: رئیس اداره بهداشت مواد غذایی مرکز سلامت محیط و کار وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
  - ۳- ایوب بیکی: کارشناس ارشد مرکز سلامت محیط و کار وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
  - ۳- فرناز جغتایی: کارشناس مرکز سلامت محیط و کار وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
- آدرس: تهران - خیابان حافظ - تقاطع جمهوری - معاونت سلامت وزارت بهداشت کدپستی: ۴۵۷۶۴-۱۱۳۴۸
- تلفن: ۰۲۱-۶۶۷۰۷۶۳۶    نمابر: ۰۲۱-۶۶۷۰۷۴۱۷    وب سایت: [www.markazsalamat.ir](http://www.markazsalamat.ir)

### ب) وزارت کشور (سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور)

- ۱- مسعود احمدی: مدیر کل دفتر هماهنگی خدمات شهری سازمان شهرداریها و دهیاریهای وزارت کشور
  - ۲- هاشم نوروزی فرد: کارشناس مسئول دفتر هماهنگی خدمات شهری سازمان شهرداریها و دهیاریهای وزارت کشور
- و سرپرست اتحادیه آرامستانهای کشور
- آدرس: تهران - خیابان کارگر شمالی بالاتر از بلوار کشاورز - پلاک ۲۲۴ - سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور - کد پستی:
- تلفن: ۰۲۱-۶۳۹۰۱۲۳۶    نمابر: ۰۲۱-۶۳۹۰۱۲۱۲    وب سایت: [www.imo.org.ir](http://www.imo.org.ir)
- آدرس اتحادیه: تهران - بلوار کشاورز - خیابان نادری - پلاک ۱۷ - طبقه ۵ - اتحادیه آرامستانهای کشور
- تلفن: ۸۸۹۶۲۴۳۱    نمابر: ۰۲۱-۸۸۹۷۷۹۱۵    وب سایت: [www.uc.org.ir](http://www.uc.org.ir)



جمهوری اسلامی ایران

بسمه تعالی



جمهوری اسلامی ایران  
وزارت بهداشت، درمان  
و آموزش پزشکی

## « آیین نامه مقررات بهداشتی آرامستان ها »

این آیین نامه در راستای اجرای تبصره ۳ قانون اصلاح ماده ۱۳ قانون مواد خوردنی ، آشامیدنی ، آرایشی و بهداشتی مصوب آذرماه ۱۳۷۹ ، بند ۲ ماده (۱) قانون تشکیلات و وظایف وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی مصوب سال ۱۳۶۷ ، آیین نامه بهداشت محیط مصوب سال ۱۳۷۱ هیات وزیران و بند ۱۳ ماده ۵۵ قانون شهرداریها مصوب سال ۱۳۳۴ با عنوان آیین نامه مقررات بهداشتی آرامستان ها به شرح زیر تهیه گردید :

### فصل ۱ - مکان، موقعیت و مساحت آرامستان

**ماده ۱ -** فاصله آرامستان تا محدوده شهر کمتر از ۱۰ کیلومتر نباشد.

**تبصره ۱:** در مناطقی که شهرها فاصله کمتری نسبت به هم دارند فاصله آرامستان تا محدوده شهر با در نظر گرفتن سایر موارد مربوط به مکانیابی می تواند در فاصله کمتری قرار گیرد.

**تبصره ۲:** در روستا خارج از بافت روستا و به فاصله حداقل ۱۰۰۰ متر باشد.

**ماده ۲ -** آرامستان باید در محلی انتخاب شود که امکان توسعه شهر در آن جهت وجود نداشته باشد.

**ماده ۳ -** آرامستان نباید در اراضی سیل گیر، رانشی و یا در مجاورت رودخانه ، چشمه ، قنات ، مراکز آموزشی و تربیتی ، مراکز صنعتی و تولید مواد غذایی احداث شود.

**تبصره ۱:** دفن متوفیان در جوار اماکن مذهبی و مقبره های مقدسی مانند امامزاده ها و امثال آن باید با نظر موافق شهرداری یا سازمان آرامستان وابسته به شهرداری و مسئولین بهداشتی هر شهر انجام گیرد.

**تبصره ۲:** فاصله آرامستان از نزدیکترین کارگاه و کارخانه تولید مواد غذایی انسانی و خوراک دام و طیور نباید از ۵۰۰ متر کمتر باشد.

**تبصره ۳:** آرامستان نباید در بالا دست منابع آب سطحی (رودخانه ، چشمه ، قنات ) و فاصله کمتر از ۲۰۰ متر احداث شود.

**تبصره ۴:** حداقل فاصله توصیه شده و حداقل فاصله مجاز کف قبر از سطح سفره آب زیرزمینی به ترتیب ۱۳ و ۴ متر می باشد.



جمهوری اسلامی ایران



جمهوری اسلامی ایران  
وزارت بهداشت، درمان  
و آموزش پزشکی

تبصره ۳- در صورت فراهم نبودن مفاد تبصره ۴، ایزولاسیون قبر و زهکشی اصولی و فنی آن که مورد تأیید معاونت بهداشتی و مراکز بهداشت تابعه باشد الزامی است.

**ماده ۴-** آرامستان نباید در جهت وزش بادهای غالب به طرف شهر انتخاب شود.

**تبصره:** اطراف آرامستان برای کنترل باد باید با درختان بلند و پر شاخ و برگ محصور گردد.

**ماده ۵-** آرامستان باید در محلی انتخاب شود تا دسترسی به آن آسان باشد و راه های ارتباطی از حداقل تقاطع ممکن برخوردار باشد تا رفت و آمد در شرایط کاملاً ایمن صورت گیرد.

**ماده ۶-** آرامستان باید در محلی انتخاب شود که جنس خاک آن باتلاقی، صخره ای، گسلی و دج نباشد.

**ماده ۷-** اگر آرامستان و مجتمع زیستی در یک شیب قرار دارند. آرامستان باید در ارتفاع پائین تر از مجتمع زیستی قرار گیرد تا آبهای آلوده به طرف مجتمع جریان نیابد.

**ماده ۸-** آرامستان برای تخلیه سریع و روان آبهای سطحی باید شیب مناسب و سیستم تخلیه آبهای سطحی داشته باشد.

**ماده ۹-** مساحت آرامستان با در نظر گرفتن ۲ مترمربع برای هر متوفی و برای ۳۰ سال انتخاب شود.

**تبصره ۱:** سطح لازم برای ایجاد فضاها و تأسیسات از جمله خیابان کشی، محوطه سازی، فضای سبز، ساختمان اداری، غسالخانه، سردخانه، سنگ تراشی و پارکینگ به متراژ اضافه گردد.

**تبصره ۲:** تعداد متوفیان با توجه به نرخ رشد جمعیت، جمعیت موجود در هر منطقه و با استفاده از روشهای آماری محاسبه گردد.

**ماده ۱۰-** مقررات مندرج در این فصل ناظر به آرامستانهایی که قبل از اجرای این آیین نامه ایجاد شده اند، نمی گردد.

-

**ماده ۱۱-** آرامستان باید دارای نقشه مورد تأیید شهرداری در مناطق شهری و یا بخشداری در مناطق روستائی محل باشد.

**ماده ۱۲-** آرامستان باید بطور کامل (بهتر است حتی المقدور با دیوار) محصور گردد.



جمهوری اسلامی ایران  
وزارت بهداشت، درمان  
و آموزش پزشکی

**ماده ۱۳** - ایستدر آرامستان باید خیابان بندی ، محوطه سازی ، ایجاد فضای سبز ، درخت کاری و گل کاری انجام گیرد.

**ماده ۱۴** - آرامستان باید غسلخانه ، سردخانه ، نماز خانه و سرویس بهداشتی مناسب داشته باشد.

**ماده ۱۵** - در آرامستان باید آب آشامیدنی سالم و بهداشتی از نظر کمی و کیفی برای مصرف مراجعین و پرسنل وجود داشته باشد.

**ماده ۱۶** - در صورت وجود سیستم جداگانه آب مورد نیاز فضای سبز نصب تابلوهای هشدار دهنده به تعداد کافی و در محل مناسب و در معرض دید مردم مبنی بر آنکه «آب غیر شرب می باشد» الزامی است (بهرتر است شیر برداشت آب برای فضای سبز قابل دسترس برای عموم نباشد).

**ماده ۱۷** - وجود سیستم جمع آوری و دفع بهداشتی آبهای سطحی و فاضلاب تمام قسمت ها الزامی است.

**ماده ۱۸** - وجود سرویس بهداشتی (توالت و دستشویی) به تعداد کافی ، زنانه و مردانه مجزا از هم الزامی است.

**تبصره ۱:** شستشو ، نظافت و گندزدایی سرویس های بهداشتی باید روزانه انجام شود.

**تبصره ۲:** وجود سطل زباله داخل سرویس بهداشتی الزامی است.

**تبصره ۳:** نصب سیستم صابون مایع یا مواد شوینده و تمیز کننده در محل سرویس های بهداشتی الزامی است.

**ماده ۱۹** - نصب سطل زباله بهداشتی در محوطه عمومی و قسمت های مختلف آرامستان به تعداد کافی الزامی است.

**تبصره:** زباله ها باید روزانه تخلیه و سطلهای زباله شستشو و گندزدایی شوند.

**ماده ۲۰** - پارکینگ و سائط حمل و نقل متوفیان در صورت وجود به موقع شستشو و گندزدایی شود.

**ماده ۲۱** - کلیه مراکز تهیه ، تولید ، نگهداری و عرضه مواد غذایی فعال در آرامستانها باید مقررات بهداشتی مربوطه را مطابق آئین نامه اجرایی قانون اصلاح ماده ۱۳ قانون مواد خوردنی ، آشامیدنی ، آرایشی و بهداشتی را رعایت نمایند.



جمهوری اسلامی ایران



جمهوری اسلامی ایران  
وزارت بهداشت، درمان  
و آموزش پزشکی

**ماده ۲۲** - عرضه و فروش هر گونه مواد خوردنی و آشامیدنی بصورت دوره گردی در آرامستان و اطراف آن ممنوع است.

**ماده ۲۳** - رعایت کلیه شرایط و مقررات بهداشتی کارگاههای فنی ، سنگ تراشی و مشابه موجود در محوطه آرامستان مطابق آئین نامه های مربوط الزامی است.

-

**ماده ۲۴** - برای جابجایی متوفی باید از برانکارد یا تابوت به شرطی که باعث انتقال آلودگی به تشییع کنندگان نشود استفاده گردد.

**تبصره ۱:** دسته برانکارد یا تابوت باید از جنس مقاوم ، مجهز به روکش قابل شستشو بمنظور جلوگیری از عرق کردن دست و سقوط احتمالی جسد باشد.

**تبصره ۲:** کف برانکارد ، کف و دیوار تابوت از جنس مقاوم ، صیقل ، قابل شستشو و ضد عفونی و غیر قابل نفوذ در مقابل آب و ترشحات بدن از قبیل خونابه باشد.

**ماده ۲۵** - برانکارد و تابوت مورد استفاده برای جابجایی متوفی باید پس از هر بار استفاده شستشو و گندزدایی گردد.

**ماده ۲۶** - برانکارد مورد استفاده برای جابجایی متوفی تحت هیچ عنوان نباید مورد استفاده های دیگر از قبیل جابجایی افراد بیمار ، مصدوم و امثال آن قرار گیرد.

**ماده ۲۷** - حمل متوفی منحصراً باید با خودروی مخصوص حمل متوفی صورت گیرد.

**ماده ۲۸** - خودروی حمل متوفی باید دارای شرایط زیر باشد.

۱- سرپوشیده و کابین عقب آن از اتاقک راننده جدا باشد.

۲- کف کابین عقب باید از فلز ضد زنگ صیقل شده با روکش مقاوم و قابل شستشو باشد.

۳- کابین عقب خودرو باید دارای تجهیزات تهویه هوا باشد.

۴- رنگ خودروی حمل متوفی با رنگ آمبولانس حمل بیمار متمایز باشد.

۵- وجود کپسول ضد حریق در خودروی حمل متوفی الزامی است .

۶- روی بدنه خودرو عبارت «**خودروی حمل متوفی**» درج گردد.



۷- در صورت حمل متوفی از شهری به شهر دیگر باید خودرو مجهز به سیستم خنک کننده مناسب باشد.



جمهوری اسلامی ایران  
وزارت بهداشت، درمان  
و آموزش پزشکی

۷- در صورت حمل متوفی از شهری به شهر دیگر باید خودرو مجهز به سیستم خنک کننده مناسب باشد.

**ماده ۲۹** - کابین حمل استقرار متوفی باید پس از هر بار استفاده شستشو و با مواد گندزدای مجاز شستشو گردد.

**ماده ۳۰** - مأمورین حمل متوفی باید لباس متحدالشکل بهداشتی و مناسب داشته باشند.

**ماده ۳۱** - عوامل اجرایی آرامستان اعم از رانندگان خودروی حمل متوفی، کمکی آنها، غسل و غسله و قبر کن ها بایستی دارای کارت معاینات دوره ای باشند.

**ماده ۳۲** - حمل جسد از مبداء تا آرامستان الزاماً بایستی با استفاده از کاور حمل جسد انجام شود.

**ماده ۳۳** - در مواردیکه متوفی بر اثر بیماریهای عفونی واگیر فوت شده باشد متوفی ابتدا با پارچه کتانی دولایه و آغشته به ماده گندزدای مجاز بایستی پیچیده شود و سپس بوسیله نایلون با استفاده از چسب، بسته بندی و دفن گردد.

**تبصره ۱:** انتقال متوفی از غسلخانه به محل خاکسپاری در کوتاهترین زمان ممکن انجام شود.

**تبصره ۲:** در تمام موارد جابجایی، غسل و دفن متوفی استفاده از لباس کار یکسر (بیلرسوت) غیر قابل نفوذ با زوائد کم (مثل جیب)، ماسک، پیش بند ضد آب و نیم چکمه غیر قابل نفوذ الزامی است.

**تبصره ۳:** محل و وسیله ای که با فرد متوفی در تماس بوده باید گندزدایی شود (مواد گندزدا: هیپوکلریت کلسیم ۱۰۰ پی پی ام - هیپوکلریت سدیم ۰/۵ درصد - فرمالین ۱۰ درصد - هالامید ۱۰ گرم در لیتر)

**ماده ۳۴** - در صورتیکه متوفی در اثر ابتلا به عفونت های عصبی مانند کروتزفلد ژاکوب و هاری، عفونت تهاجمی استرپتوکوکی گروه A و تب خونریزی دهنده ویروسی، مرده باشد جسد نباید شستشو گردد.

**ماده ۳۵** - در صورتیکه متوفی در اثر ابتلا به عفونت های روده ای مثل اسهال خونی، تیفوئید، پاراتیفوئید و وبا مرده باشد توزیع مواد خوردنی، آشامدنی در مراسم خاکسپاری ممنوع است.

**ماده ۳۶** - پزشک صادر کننده گواهی فوت موظف است موارد فوت شده بر اساس مواد ۳۳، ۳۴ و ۳۵ این آیین نامه را بصورت کتبی و تلفنی به نزدیکترین مرکز بهداشت گزارش نماید و مأمورین بهداشت موظفند در تمام مراحل تغسیل، تکفین و تدفین در محل حاضر و نظارت کامل را داشته باشند.

**ماده ۳۷** - کلیه افرادی که در حمل و نقل اجساد دخالت دارند باید در مقابل هپاتیت و کزاز واکسینه شوند.



**ماده ۳۸** - الکیه وسایل حفاظت فردی یکبار مصرف باید به روش بهداشتی دفع گردد.

**ماده ۳۹** - لباس کار و وسایل حفاظت فردی قابل شستشو پس از هر بار عملیات باید شستشو و گندزدایی شوند.



**ماده ۴۰** - غسالخانه باید بنا به مقتضیات محلی و به تناسب نیازمندی دارای بخش های زیر باشد:

۱ - تعداد کافی اتاق یا سالن برای نگهداری متوفی قبل از غسل

۲ - اتاق های مخصوص شستشو و غسل

۳ - سرویس بهداشتی (حمام ، توالت و دستشویی ) ویژه کارگران غسالخانه به تفکیک زنانه و مردانه

۴ - اتاق استراحت با امکانات مورد نیاز مخصوص کارگران به تفکیک زنانه و مردانه

**ماده ۴۱** - اتاق مخصوص شستشو و غسل باید همواره دارای آب سرد و گرم با فشارهای کافی و مجهز به شیلنگ باشد.

**ماده ۴۲** - فاضلاب غسالخانه باید به روش بهداشتی جمع آوری و دفع گردد.

**ماده ۴۳** - دیوار و سقف غسالخانه محکم و مقاوم به نفوذ عوامل زیان آور مانند گرما ، سرما ، صدا ، رطوبت و امثال آن باشد.

**ماده ۴۴** - پوشش دیوار غسالخانه باید از کف تا زیر سقف از جنس کاشی ، سرامیک و یا سنگ بدون ترک خوردگی ، شکستگی ، شکاف و به رنگ روشن باشد.

**ماده ۴۵** - پوشش سقف غسالخانه باید صاف و از جنس رنگ روغن قابل شستشو و به رنگ روشن باشد.

**ماده ۴۶** - کف غسالخانه و حوضچه شستشو و سکوهای مخصوص غسل و کفن پیچی اجساد باید از جنس مقاوم ، بدون ترک خوردگی ، شکاف ، فرورفتگی و از جنس کاشی ، سرامیک و یا سنگ باشد.

**تبصره :** کف غسالخانه و حوضچه شستشو باید دارای شیب مناسب به طرف کف شوی فاضلاب رو مجهز به توری باشد. به نحوی که از جمع شدن پساب جلوگیری نماید.





جمهوری اسلامی ایران



جمهوری اسلامی ایران  
وزارت بهداشت، درمان  
و آموزش پزشکی

**ماده ۴۷** - تمام قسمت‌های غسالخانه باید همه روزه شستشو و با مواد گندزدای مجاز گندزدایی شود.

**ماده ۴۸** - کف سکوی تغسیل اجساد باید قوسی ، مقعر و ابعاد آن بشرح زیر باشد:

۱ - ارتفاع سکو از کف سالن ۱۰۰ سانتیمتر باشد.

۲ - طول سکو باید ۲۲۰ سانتیمتر باشد.

۳ - عرض سکو باید ۱۲۰ سانتیمتر باشد.

۴ - اختلاف ارتفاع به سکو از مرکز قوس آن ۳۰ سانتیمتر باشد.

**ماده ۴۹** - غسالخانه باید مجهز به تعداد کافی هواکش جهت ایجاد تهویه مناسب باشد.

**ماده ۵۰** - میزان نور طبیعی و مصنوعی در قسمت های مختلف آن در حد استاندارد باشد.

**ماده ۵۱** - در و پنجره های غسالخانه باید سالم ، بدون ترک خوردگی و همواره تمیز و مجهز به توری مناسب باشد.

**ماده ۵۲** - شستشو و غسل متوفیان در غیر از غسالخانه بهداشتی ممنوع است.

**ماده ۵۳** - شستشو و غسل متوفیان فقط باید توسط افرادی که دارای مجوز از شهرداری یا سازمان آرامستان وابسته به شهرداری هستند صورت گیرد.

**ماده ۵۴** - غسالخانه جهت نگهداری احتمالی متوفی به مدت بیش از دو ساعت باید سردخانه زیر صفر سالم ، مناسب و با ظرفیت کافی داشته باشد.

**تبصره :** نگهداری متوفی در محلی غیر از سردخانه ممنوع است.

**ماده ۵۵** - متصدیان غسل و کفن باید هر دفعه پس از انجام کار دستهای خود را تا آرنج با آب و صابون شسته سپس در یکی از محلول ها ضدعفونی کننده مجاز فرو برده و هر روز پس از اتمام کار استحمام نمایند.

**ماده ۵۶** - کلیه متصدیان غسل و کفن باید از لباس کار یکسر (بیلرسوت) با زوائد کم (جیب) غیر قابل نفوذ در برابر آب، چکمه لاستیکی ساق بلند ، دستکش لاستیکی ساق بلند ، ماسک و پوشش حفاظتی از جنس غیر قابل نفوذ در مقابل آب برای پوشش ناحیه سر و گردن استفاده نمایند.

**تبصره :** متصدیان غسل و کفن نباید با لباس کار از غسالخانه خارج شوند.



جمهوری اسلامی ایران



جمهوری اسلامی ایران  
وزارت بهداشت، درمان  
و آموزش پزشکی

**ماده ۵۷ -** متصدیان غسل و کفن نباید تحت هیچ شرایط در مشاغل تهیه، تولید، نگهداری، عرضه و فروش مواد غذایی اشتغال داشته باشند.

**ماده ۵۸ -** ورود اشخاص متفرقه و بستگان متوفیان به اتاق غسل و کفن ممنوع است.

### فصل ۵ - موارد متفرقه

**ماده ۵۹ -** اجرای مفاد این آیین نامه برای آرامستان های پیرو ادیان و اقلیت های مذهبی نیز الزامی است و در مورد متوفیان اقلیت های مذهبی مقررات خاص آنان حاکم خواهد بود.

**ماده ۶۰ -** بمنظور رعایت موازین بهداشتی حضور و نظارت نماینده مرکز بهداشت در زمان نبش قبر الزامی است.

**تبصره:** در صورت انتقال متوفی باید با نظریه پزشک قانونی و حضور و نظارت نماینده مرکز بهداشت انجام شود.

**ماده ۶۱ -** متصدی آرامستان لازم است اطلاعات مورد نیاز دستگاههای ذیربط از جمله وزارت بهداشت را در اختیار آنها قرار دهد.

**ماده ۶۲ -** آرامستانها لازم است با همکاری وزارت بهداشت نسبت به آموزش عوامل اجرایی اقدام نمایند.

**ماده ۶۳ -** مرجع ناظر بر اجرای این آیین نامه معاونت های بهداشتی دانشگاه های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی و مراکز تابعه آنها می باشد.

**ماده ۶۴ -** این آیین نامه در ۸ صفحه مشتمل بر ۵ فصل، ۶۴ ماده، ۱۵ بند و ۲۲ تبصره توسط وزارت کشور و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تصویب گردید و از زمان ابلاغ لازم الاجرا خواهد بود.

مصطفی محمد نجار

وزیر کشور

مرضیه وحید دستجردی

وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی